

Avar sírok Batidán.

(Idetartozik a IX.—XII. tábla.)

1933. őszén, egy kengyelt, egy nagy és két kisebb indadíszes szíjvéget (IX. 1—6.) hoztak be intézetünkbe. A tárgyak a beszolgáltató szerint, lovastemetkezésből származnak és Hódmezővásárhely—Gorzsán, a Héthalom-dűlőben levő Nagy Imre Pál tanyáján, építkezés alkalmával kerültek elő.¹

Az elmúlt év szeptember elején, az említett területen, próbaásatásokat végeztünk. Ez alkalommal derült ki, hogy a bejelentés adatai tévesek. A szűkebb értelemben vett lelőhely nem Gorzsán, hanem a gorzsai és batidai határrészeket elválasztó Határút mentén, a batidai oldalon fekszik. A tanya valóban Nagy Imre Pál tanyája volt, s ma Pócsy Mihály tulajdona. A lelőhely a tanya mögött, a Határútból kiágazó s Lelei-úttal párhuzamosan haladó Boldizsár-dűlőben, a Határúttól 520 m távolságra, dombháton fekszik. A dűlőút is ezen a dombháton vezet keresztül.

A dombhát igen sok tekintetben emlékeztet az 1929-ben feltárt Kökénydombra.² Délkelet felől északnyugati irányban, hosszan nyúlik el s még északkelet felől a térszínből alig emelkedik ki, addig nyugat felől a kiemelkedés igen jelentős. Az ármentesítési munkálatok előtt mellette folyt el a Batida mélyebben fekvő területeinek vadvizait összegyűjtő, Kődök-ér, amely északnyugati irányban, a kb. 5 km távolságra fekvő Kökénydomb felé kanyargott.

A próbaásatások alkalmával meggyőződünk arról, hogy ez a terület is igen alkalmas volt már a neolitikum emberének megtelepülésére.

Ásatásaink során három őskori gödröt tártunk fel.³ Mind a három

¹ A Hódmezővásárhelyi Városi Múzeum régészeti osztályának első öt éve. Szeged, 1934. 53. l.

² Dolgozatok, VI. (1930.), 49—158. l.

³ 1. gödör. Szabálytalan alakú. Teljesen nem lehetett kibontani, mert egy része lucernával bevetett terület alá nyúlt. 1-80 m mélységben, hossza 4-25, szélessége 3-50 m.

2. gödör. 184 cm mélyen, köralakú gödör, átmérője 2-85 m.

3. gödör. Köralakú; mélysége 2-15, átmérője 2-30 m.

gödörből, valamint a kutatóárkokból kikerült darabok a Körös-kultúra anyagát képviselik.⁴

A cseréptöredékek kivétel nélkül olyanok, amelyekből újabb, eddig ismeretlen formákra, vagy típusokra nem lehet következtetni. A töredékek kisebb-nagyobb edények és csészék,⁵ fazekak,⁶ talpas-⁷ és lábas-edények,⁸ tálak,⁹ eleségtartók maradványai.¹⁰ Találtunk merítőedény,¹¹ mécs¹² és fülesedény töredéket,¹³ amelynek fülei felfüggesztésre szolgáltak.

Egyik töredékünket szarvas-állat ábrázolása díszíti (Lásd: II. 4.). A szerszámokat egy egész és egy törött kőbalta,¹⁴ pár darab csontszerszám¹⁵ s különböző, de ismert alakú, típusú és nagymennyiségben előkerült hálónéhezék képviseli. A Körös-kultúra anyagába más, idegen őskori anyag is keveredett. Számuk azonban annyira kevés, hogy azokról ma még bővebben nem szólhatunk.

Előzetes jelentésünket talán nem is annyira az őskori telep, mint inkább azoknak a síroknak ismertetése indokolta, amelyek a dombhátról kikerültek.

A temető sírjai nem egykorúak. A rendelkezésre álló idő alatt a temetőnek igen kis részét tárhattuk fel, az ásatások folytatása feltétlenül indokolt.

A kiásott 18 sír közül a 9. valószínűleg a Körös-kultúrához tartozik. A 3., 7. és 8. sírról nem lehetett a hovatartozandóságot megállapítani. Tekintet nélkül a sírok különböző korára, azok leírását sorrend szerint az alábbiakban közöljük:

1. *sír.* 130 cm mélyen, 170 cm hosszú női csontváz, kezei a medence alá voltak helyezve. Irányítása 10 fokkal tért el északról nyugat felé. Koporsóban volt eltemetve. Melléklete nem volt.

2. *sír.* Északról nyugat felé 20 fokkal eltérő irányításban, 170 cm mélyen, 168 cm hosszú férficsontváz. Karjai a medencecsontok mellé voltak kinyújtóztatva. Mellékletei: 1. a medencében négy griffes övdísz (XI. 13., 15–17.), amelyek közül három csuklósszerkezetű csüngődíszes. 2. Medencében vascsat. 3. Jobbfelsőlábszár mellett, a külső oldalon vaskés. (XI. 14.)

3. *sír.* 55 cm mélyen, gyermekcsontváz maradványai. Melléklete nem volt.

⁴ A Körös-kultúrával foglalkozó irodalom felsorolását lásd a XII. évfolyam (1936.) 272. lapján, a 128. jegyzetben.

⁵ Mint a Dolgozatok XI. (1935.) XIII. tábláján.

⁶ U. o. XIV. 1., 6., 8.

⁷ U. o. XIII.

⁸ U. o. XIII. 37–39., 41., XV. 2., 8.

⁹ U. o. XIII. 6., 35., 36., 40., XV. 1.

¹⁰ U. o. XIV. 5., 7., XV. 3., 6., 7., XVI. 1., 3.

¹¹ U. o. XIII. 18.

¹² U. o. XVIII. 20., 22., 26., 28.

¹³ U. o. XV. 4., 8.

¹⁴ U. o. XVIII. 1., 39., 41.

¹⁵ U. o. XXI. 2., 9., 10.

4. *sír.* 1 m mélyen, 150 cm hosszú női csontváz, kezei a medence mellett. Irányítása: 20 fokkal tért el északról nyugat felé. Melléklete: a balkéz csuklója mellett, kettős csonkakúp alakú orsókarika. (XI. 5.)

5. *sír.* 95 cm mélyen, 148 cm hosszú női csontváz. Kézfejcsonjtjai a medence alá csúsztak; bal felsőlábszárcsontja a jobb felsőlábszárcsonton, keresztben feküdt. Irányítása: 10 fokkal tért el északról nyugat felé. Melléklete: feje mellett talpaspohár. (XII. táblán, metszete: u. o. alul az 1. ábrán.)

6. *sír.* 70 cm mélyen, 140 cm hosszú női csontváz. Karjai ki voltak nyújtva. Irányítása: 20 fokkal tért el északról nyugat felé. Egészen fiatal leány lehetett, mert a bölcsességfoga még nem volt kinőve. Ballábánál, közvetlenül a térd mellett, kétökölnyi nagyságú, szétmállott csillámpala volt egycsomóban. Melléklete: nyakában pár szem színes pasztagyöngy. (XI. 6., 10.) A gyöngyök keresztüljárásában kis bronzcsövecskék vannak.

7. *sír.* 50 cm mélyen, melléklet nélküli, összehányt gyermekcsontváz.

8. *sír.* 50 cm mélyen, melléklet nélküli, összehányt gyermekcsontváz.

9. *sír.* 35 cm mélyen, zsugorított gyermekcsontváz. Testhossza 120, zsugorított hossza 75 cm. Irányítása: 70 fokkal tért el északról kelet felé. Melléklete nem volt.

10. *sír.* 45 cm mélyen, kb. 160 cm hosszú csontváz. Nemét határozottan megállapítani nem lehetett, mert az alsólábszárai egymáson, keresztben feküdtek. Irányítása: 10 fokkal tért el északról, nyugatfelé. Mellékletei: 1. ezüstlemezből négyszögletesre formált szíjvégtöredék (XI. 3.). 2. Övgarnitúrához tartozó ezüstlemezek (XI. 2., 4., 7—9.). 3. Vaslemez-töredékek.

11. *sír.* 55 cm mélyen, 185 cm hosszú férficsontváz. Irányítása: 10 fokkal tért el északról nyugatfelé. A csontváz részben meg volt bolygatva, a borda, medence és balkarjának csontjai hiányoztak; jobbkarja ki volt nyújtva. Mellékletei: 1. Feje fölött vaskapocs (olyan, mint a mai ácskapcsok). 2. Mellén szürkészínű edény. (XII. tábla közepén, 3. ábra; metszete: u. o., alul a 3. ábrán.) 3. Jobbkeze mellett vaskés. (XI. 18.)

12. *sír.* 80 cm mélyen, 168 cm hosszú férficsontváz. Koporsóban volt eltemetve. Karjai ki voltak nyújtva és a medencecsontok mellett feküdtek. A sír szélessége 55, hosszúsága 205 cm. Irányítása: 30 fokkal tért el északról nyugatfelé. Mellékletei: 1. Koporsóvasalásra szükséges hét darab vaskapocs. (X. 14.)¹⁶ A sír hosszában a következőképpen voltak elhelyezve: kettő a felsőkar, kettő a felső-, kettő az alsólábszárak irányában, egy pedig a bokacsontok alatt feküdt. Mindegyik kapocs hegye befelé, a csontok felé állott. 2. Mellén, (a gerincoszlopon) vékony ezüstlemez-ből készült övdísz. (X. 1.) 3. Ugyanolyan övdísz a ballapocka alatt. (X. 2.) 4. A mellén, elszórtan négy darab aranylemez, belül ezüstlemez-ből préselve. A négy közül kettőnek találtuk meg övlemezét, a másik kettőé (X. 3., 4.) a legszorgosabb kutatás mellett sem került elő. 5. Balmedencében két vékony ezüstlemez-ből készített, szélein keskeny pánttal összekapcsolva

¹⁶ A X. tábla a tárgyakat eredeti nagyságban tünteti fel.

tott, szíjvég. (X. 8.) 6. Jobbmedencében valószínűleg vascsat elégült töredeke (X. 10.), a hozzátartozó tűsök töredékével. (X. 13.) 7. A medence, ill. farcsont alatt bronzcsat (X. 5.), vastűsökkal. 8. Jobbmedence táján vékony ezüstlemezke, aklaszeggel (X. 7.). 9. Ugyanott vékony ezüstdrótból készült akasztótöredék (X. 6.), amelynek két végét pánt foghatta körül és ezzel erősíthették valami övgarnitúrához tartozó lemezhez. 10. Ugyanott koporsóvasaláshoz tartozó vasszeg (X. 9.). 11. Jobbkarjánál, a kézcsuklón vaskés (X. 11.). 12. Bokái alatt vörösszínű agyagkorsó (XII. tábla közepén a 2. ábra; metszete: u. o. alul a 2. ábrán).

13. *sír.* 130 cm mélyen, 165 cm hosszú férficsontváz. Kezei a medencecsontok alá voltak helyezve. Irányítása: 10 fokkal tért el észak-tól nyugatfelé. Melléklete: balmedencében töredékes vascsat.

14. *sír.* 110 cm mélyen, 167 cm hosszú férficsontváz. Irányítása: 10 fokkal tért el észak-tól, nyugatfelé. Melléklete: jobbmedencében vascsat.

15. *sír.* 120 cm mélyen, 132 cm hosszú leánycsontváz. Irányítása: 20 fokkal tért el észak-tól nyugatfelé. Melléklete nem volt.

16. *sír.* 110 cm mélyen, 158 cm hosszú női csontváz. Irányítása: 20 fokkal tért el észak-tól nyugatfelé. Melléklete: balkönyöke mellett, kettős csonkakúpalakú és díszített orsókarika. (XI. 1.)

17. *sír.* 160 cm mélyen, 175 cm hosszú férficsontváz. Irányítása: 10 fokkal tért el észak-tól, nyugatfelé. Karjai ki voltak nyújtva és szorosan feküdtek a test mellett. Mellékletei: 1. Jobbalsókarja mellett vaskés töredéke. 2. Medencében bronzcsat, vastűskével (XI. 12.). 3. Medence alatt övgarnitúrához tartozó, vékony ezüstlemezéből készített, négy sarkában a felerősítésre átfűrt övlemez, amelynek közepét két igen vékony ezüst-drótból fonott s ebből készített rekeszben, magasan kiemelkedő, kékszínű üveggyöngy díszíti. (XI. 11.)

18. *sír.* Bolygatott. A csontváznak csak azok a csontjai maradtak meg, amelyek a medencétől lefelé állottak. Nemét még így sem lehetett határozottan eldönteni, mert felsőlábszárai keresztben állottak. A váz megmaradt csontjai 130 cm mélyen feküdtek, hossza 135 cm; pontosan észak—déli irányban volt elföldelve. Melléklete: medencében vascsat töredéke.

*

A hat férfi, hat nő, négy gyermek és két bizonytalan csontváz közül, észak-tól nyugatfelé 10 fokkal eltérő irányítású hét, 20 fokkal öt, 30 fokkal egy; pontosan észak—déli irányban feküdt egy, bolygatott sír három, az egyetlen zsugorított gyermekcsontváz pedig észak-tól 70 fokkal tért el keletfelé. Mindössze hat sírban nem találtunk mellékletet.

A sírokból kikerült anyagot az alábbiakban ismertetjük:

A *szíjvéget* (10. sír, X. 8.) egészen vékony bronzlemezéből készítették. Két lemeze van s ezek egymásfelett állanak: széleikre keskeny pántot forrasztottak. A szíjat, amelyre felerősítették, a két lemez közé szorították be; kicsúszását aklaszeggel akadályozták meg. Töredékes állapotban maradt fenn, hossza 7·5, szélessége 2·6, a pántszegélye 0·4 cm széles. Egyik vége le van kerekítve.

A két *bronzcsat* (X. 5., XI. 12.) tüskéje vasból készült. Csatteste egyiknek sincsen. Ahol a tüsök hegye ráfekszik a csatkarikára, ott a csatkarika kiszélesedik. A kisebb csat (17. sír, XI. 12.) oválisalakú s hogy a szíjban ne tudjon könnyen elfordulni, karikájának azon az oldalán, amelyre a tüsköt erősítették, két fület alkalmaztak. A nagyobbik csatkarikáján (10. sír, X. 5.) az erősebb rögzítést még azzal is sikerült elérni, hogy a szíjtartó oldalát arra alkalmas módon képezték ki. Öntés útján készítették. Szélességük 4·3, ill. 3·5, hosszúságuk 3·5, ill. 2·2 cm.

Az *övfelszerelési tárgyak* közül legszembeszökőbbek az avarkorban általánosan elterjedt griffes motívumú, áttört *csüngődíszek* (2. sír, XI. 13., 15—17.). Négy darab került elő; közülük háromnak csüngője is van (XI. 15—17.). Öntés útján készültek.

A leletanyag legértékesebb részei a *lemezes övfelszerelési garnitúrák* (10. sír). Legnagyobb figyelmet a X. tábla 1—2. sz. alatti példányok érdemlik. Téglalap-alakúak, széleik keretszerűen emelkednek ki. Mind egyiknek közepe át van törve s az áttörésbe ugyanolyan nagyságú és alakú aranybetét van beillesztve. Négy darab került elő, kettőnek csak az aranylemez közepe maradt meg (X. 3., 4.). Bár az aranylemez-betéteket az előkerülés alkalmával nem az áttörtlemezben találtuk meg, az összetartozásuk kétségtől mentes.

Egy ilyen garnitúra darab (X. 1.) három részből áll. Egy alsó- és egy felsőlemezből és a kettő közé berakott aranylemezbetétből. A felsőlemez ezüstműből, az alsó vaslemezből készült s a két lemezt, a négy sarokban, akkaszeggel szorították össze. Valószínű, hogy ugyanezekkel az akkaszeggekkel erősítették fel a bőrvögre is.

Sajnos, a lemezek nagyon töredékes állapotban maradtak meg. Az alsó-, vaslemezből mindössze egy sarokdarab maradt épen, s ennek segítségével sikerült rekonstruálnunk a garnitúra szerkezetét. Elégült vaslemez nyomokat egy másik darabon (X. 2.) is láthattunk.

A felső-, ezüstlemez, préselés útján készült. Figyelmet érdemel az áttörési technika is. Az áttörés nem egyszerű kimetszéssel történt, hanem a lemez szélét kissé be is hajlították. A behajlítás úgy tűnik fel, mintha a vékony ezüstlemez egészen puhafára helyezték volna s a szélét a lemezvágó (stancni) nyomta volna be, a ráütés alkalmával. Az áttörés címerpajzsalakú.

Ugyanígy alakú a címerpajzs-betét. Kettős, arany- és ezüstlemez-ből préselték ki; mindkét lemez igen vékony rétegű. Az ezüstlemez van alul, befelé. Hogy a garnitúra felső-, ezüstlemez áttöréséből ne tudjon kiesni, a betét szélén kis peremet is hagytak.

A pajzsalakú betét felületén, közepén, a pajzs-köldökén, nagyobb gyöngyszemnyi kiemelkedés van, amelyet a pajzsalaknak megfelelően, gyöngysor vesz körül. Ugyancsak gyöngysor szegélyezi a betét szélét is. A két gyöngysor között kissé kiemelkedő borda látszik.

Ilyen áttört és betétes övgarnitúrát eddig — tudunkkal — alig pár darabot találtak. A mezőbándi temető 174. sírjában Kovács István,¹⁷ majd

¹⁷ Dolgozatok—Travaux IV. (1913.). 358. l. 80. kép.

a szegedi Városi Múzeum ásatásai alkalmával a deszki H. temető 18. sírjában Móra Ferenc, újabban 1936-ban, Török Gyula talált ilyen övgarnitúra darabokat a Szeged—Fekete-halmi avarkori temető 10. sírjában. A két utóbbi ma még publikálatlan, s itteni hivatkozásunkkal nem akarunk a közzététel elévágni.

A mezőbándi téglalapalakú, kerete poncolt. Felső-, ezüstlemeze alatt, aranyozott ezüstlemez van, amelyen az e kori II. stílus állatmotívumai ismerhetők fel.

A deszki H. temető 18. sírjában 5 darab is volt, melyek közül kettő ovális-, három pedig pajzsalakú. A két oválisalakú felsőlemez ezüstből való és 2—2 aklaszeggel volt felerősítve. Betétjük, a kerethez illően, ugyancsak oválisalakú; közepét oválisalakú kiemelkedés díszíti, amelyet a betét szélén, álló tojássor vesz körül. Ezeknél a felső-, ezüstlemez egészen keskeny, tisztán csak a betéttartó-keret céljait szolgálja. Hasonló célt szolgál a három pajzsalakú garnitúra felső-, ezüstlemeze is, amelyet 3—3 aklaszeggel erősítettek fel. Betétjük ezeknek is pajzsalakú; közepüket kisebb pajzsszerű kiemelkedés díszíti, amelyet előbb apró s a széleken nagyobb gyöngysor vesz körül. Ugy az ovális-, mint a pajzsalakú-betétek ezüstből vannak préselve, rajtuk itt-ott aranyozás nyomai látszanak.

A Szeged—Fekete-halmi garnitúra nagyjából csúcsára állított rombuszalakú, amelynek széleit geometrikus minta szerint vágták ki. Az átörés rombuszalakú s alatta síma és díszítetlen, aranyozott ezüstlemez van.

Ugy a mezőbándi, mint a Fekete-halmi darabok megegyeznek abban, hogy betétjük síma és csak kétdimenziósak, szemben a deszki és a mibatidai darabjainkkal, amelyekre geometrikus mintákat préseltek és háromdimenziósak. A batidaiak pajzsmagassága 13·0, szélessége 12·8, mélysége 3·7 mm.

Említettük, hogy övlemez-garnitúránk négy darab van, s ezek közül csak kettőnek van meg a felső-, ezüstlemeze, a másik két betétnek lemezeit a leggondosabb kutatás mellett sem találtuk meg. A betétek közül az egyik csonkítva került elő (X. 4.): hiányzik a betét alsó-, ezüstlemeze s a szélei is csonkák.

Az övlemez-garnitúrák csoportjába tartozik egy vékony ezüsthuzalból készített *akasztó* töredék (10. sír, X. 6.), továbbá az az *övveret*, amelyet a XI. táblán 11. számmal jelöltünk meg. Egyetlen példányban, a 17. sírból került elő. Téglalapalakú, nagysága megegyezik az előbb bemutatott övlemezekével. Kerete nincsen, nem találtuk vele a valószínű alsó-, vaslemezt sem. Síma felületének közepén, két ígenvékonyszálú, ezüstdrótból fonott rekeszben, erősen kiemelkedő domborodással, sötétkék-színű üvegberakás díszlik. Az üvegberakás alatt, hogy a kiemelkedés még szembetűnőbb legyen, valami pasztaszerű anyag van. Az övdísz felerősítése a négy sarokban átfúrt lyukaknál, valószínűleg aklaszegekkel történt.

Fettich Nándor, a dunapentelei avarkori emlékekkel kapcsolatban ki-

mutatja,¹⁸ hogy az e kori leletekből a különböző népelemek emlékeit ki lehet választani. A kiválasztáson túlmenőleg, kronológiai szétválasztásokat is tesz.

A dunapentelei, gátéri, németsűrűi, továbbá a mezőbándi temetők anyagában a szíjvégek és övfelszerelések vizsgálatánál, Fettich arra a megállapodásra jutott, hogy az avarok korában, illetőleg azok kultúrjavaiban, bizonyos gepida réteg ismerhető fel. Munkájában a dunapentelei és gátéri szíjvégek pontsoros, majd a németsűrűi lelet pontkörök és negyedkörökből, poncolással kiképezett sorozatát vizsgálva, összeveti a mezőbándi temető 59. sírjának övgarnitúrájával. Az övgarnitúrák igazi kultúráját a mezőbándiban látja. Ugyancsak a mezőbándi temetőből, a 174. sírből, olyan övgarnitúra került elő, amelynek áttört, felső-, ezüstlemezen, poncolt ornamentika ismerhető fel. A felső-, ezüstlemez alatt, a téglalap-alakú áttörésben, egészen vékony, aranyozott ezüstlemez van. A betét díszített s azon a II. állatstílus formái vehetők ki.

Bizonyos módosulás-különbséggel, a gátéri temető 51. sírjában talált anyag hasonlít a mezőbándihoz leginkább. Míg a mezőbándi övgarnitúrák áttört, téglalap-alakú ezüstlemezen a poncolt ornamentikát látjuk, addig a gátéri garnitúra alakjában négyzetesre formálódott s a rajta levő díszítés már nem poncolással, hanem préseléssel készült. Ugyanezen temető 171. sírjában, egy kis szíjvégen, az e korban eddig még ismeretlen griffes-ábrázolással találkozunk. Az övgarnitúrákat tovább vizsgálva, az abonyi 292. sír anyagában is megtalálja a téglalap-alakú övlemezeket.¹⁹ Ennek felsőlemezen azonban a díszítés nem a II. állatstílust mutatja, hanem a hun-kutrigur rekeszes művességet.

Ezek után az említett és a dunapentelei 10. sír övgarnitúráját és szíjvégét²⁰ a mi temetőknek anyagával egybevetve, lehetetlen észre nem venni néhány feltűnő hasonlatosságot. Leleteink között előfordulnak az áttört és zárt övfelszerelési tárgyak. Utóbbin figyelemreméltó az igen vékony, kerekátmetszetű, ezüsthuzalból fonott és „rovátkolt“ keretbe (rekeszbe) foglalt kékszínnű üveggyöngy berakás. Ugyancsak az övgarnitúrákhoz tartoznak az áttört csüngődíszek, amelyeken griffes-ábrázolások vannak.

Fettich, az avarkor emlékeinek osztályozásánál, a mezőbándi temető vonatkozó emlékeit kifejezetten gepida kultúrájának mondja, idejét pedig a VI—VII. századok fordulójára teszi. Ilyen korúnak tartja a dunapentelei 10. sírt is. Ennek a kultúrának virágzási ideje a mi területünkön a VII. század második harmadára esik s tovább folytatódik a harmadik harmadban, amelyikben mindentől függetlenül, fellép a griffes-ábrázolás is.

Mint már fennebb említettük, az eddig feltárt 18 sír közül csak 14 avar, 3 bizonytalan, 1 pedig határozottan őskori. Kérdés, hogy az avar-

¹⁸ Marosi Arnold és Fettich Nándor: A dunapentelei avar sírleletek. *Archaeologia Hungarica* (továbbiakban: A. H.) XVIII. 63. s köv. II.

¹⁹ A. H. XVIII. 72. l.

²⁰ A. H. XVIII., IV. t. 32—38. és 31. kép.

koriak között is milyen időrendi szétválasztások tehetők akkor, ha az egész temető fel lesz tárva?

Abban a leletanyagban, amely szórványként került a gyűjteménybe, egy nagyobb (IX. 1—2) és két kisebb szíjvég (IX. 3., 4.), egy kengyel (IX. 6.) és egy heveder-csatkarika (IX. 5.) van. A szíjvégek kettesével vannak aklaszegekkel összeerősítve. Ugy a kis, mint a nagyobb szíjvégen háromlevelű palmetta, illetve liliom ábrázolások vannak. A nagyobb szíjvéghez a kiskőrösi temető 147. sírjában²¹ talált példány hasonlít leginkább, azzal a különbséggel, hogy a miénken a fülek át vannak fúrva. A kisebb szíjvégeknek a kiskőrösi 147. sír,²² diási,²³ hódmezővásárhelyi²⁴ és cikói²⁵ példányok felelnek meg. A kiskőrösiek a nagyszentmiklósi kincs fémművességi körével, a 750—775-ös évekre vannak datálva.²⁶

A sírokból kikerült három darab edény közül egy *talpas pohár* (XII. táblán, felül; metszete: u. o., alul, az 1. ábrán) a legérdekesebb, melynek egész felületén hullámvonalas díszítés fut körbe s a talpszegélyeket is sűrű bevágásokkal díszítették. Az 5. sírban, a fej mellett találtuk. A pohár közepesen iszapolt, vékonyfalú és vörösre van égetve. Szájátmérője 13, feneke 6·5, a talpával 9 cm átmérőjű, magassága 10 cm. Valószínűnek tartjuk, hogy fémformát utánoztak s a talpán a bevágások, a fém pohár talpszélének sűrűn, egymasmellé hajtogatását célozzák. Az eddig ismert, kevés számú anyagban analógiáját nem találtuk.

A szürkeszínű, finoman és jól égetett iszapolt edények csoportjába tartozik az az edény, amelyet a XII. tábla közepén, a 3. ábrán (metszete: u. o., alul a 3. ábrán) mutatunk be. (11. sír.) Korongon készült, oldalán kb. hatos fogazású fésűdsz négyyszer fut körbe. Testvonala igen finoman rajzolt, aránylag rövid nyakrész után pereme kis ívben hajlik ki. Legnagyobb kihasasodása kb. az edény félmagasságában van. Szája 10, fenékátmérője 7, legnagyobb kihasasodása 17, magassága 20 cm. A varasdi,²⁷ mártélyi²⁸ edényekkel mutat sok egyezőséget.

A 12. sírból, az aranylemez betétes övgarnitúrákkal együtt került elő egy rosszul iszapolt és gyengén égetett, sárgás-vörös színű, néhol fekete foltokkal tarkított, kézzel formált edény (XII. tábla közepén, a 2. ábra; metszete: u. o., alul a 2. ábrán). Testvonala egyenetlen, nyomott; feneke széles, lapos; szája az erősen összeszűkült nyak után egyenetlen; oldalán hullámvonalas fésűdsz vehető ki. Legnagyobb kihasasodása kb. a félmagasságban van. Szája 6, fenékátmérője 9 és 11, legnagyobb kihasa-

²¹ Horváth Tibor: Az üllői és a kiskőrösi avar-temető. A. H. XIX., XXX. t. 17.

²² A. H. XIX., XXX. t. 28—29.

²³ Hampel, Joseph: Altertümer des frühen Mittelalters in Ungarn, I. kötet, fig. 1784. (Továbbiakban: Hampel.)

²⁴ U. o. fig. 1783.

²⁵ U. o. fig. 1785.

²⁶ A. H. XIX. 118. l.

²⁷ Tolna vármegye története II. 190. t. 1.

²⁸ Hampel III. T. 89., 23.

sodása 15·5 és 16·5, magassága 18 cm. Legjobban egy Aquincumban előkerült edényhez hasonlítható.²⁹

Az elmondottak alapján, a szórványosan és a próbaásatásból előke-
rült leletek kormeghatározásánál legfeljebb egy-két évtized eltolódás le-
hetséges. Minden valószínűség szerint, a feltárt sírok kora, a szórványos
lelet anyagával együtt, a VIII. század második és harmadik harmadának
fordulójára tehető.

Természetes, hogy az egész temető korára vonatkozólag ma még
nem lehet végleges megállapításokat tenni. Ez az ismertetésünk is egy-
előre csak előzetes jelentés, véglegest, a temető közeljövőben történő fel-
tárása után fogunk közzétenni.

Bálint Alajos.

²⁹ Budapest régiségei, XI. kötet, 338. l., 346. ábra 5.